

KIBER XAVFSIZLIK: RAQAMLI DUNYODA HIMOYALANISHNING ZAMONAVIY USULLARI

Yesemuratov Miyirbek Kayirbekovich

Annotatsiya. Maqolada muallif global tahdidlar kontekstida dunyodagi kiberxavfsizlikning zamonaviy muammolari, dunyodagi kibermakon va internetdagi global tahdidlar elementlarini har tomonlama o‘rganish bo‘yicha o‘z qarashlarini taklif etgan hamda kibertahdidlarga qarshi kurashishning engsamarali mexanizmlarini ishlab chiqish va joriy etish muhimligini ilmiy- amaliy jihatdan asoslagan.

Kalit so‘zlar: kiberjosuslik, kiberkosmik tizimning ishonchliligi, xavf-xatar, axborot urushlari.

KIRISH

Kiberxavfsizlikni muvaffaqiyatli ta‘minlash uchun himoyalangan kompyuterlar, tarmoqlar, ilovalar yoki ma‘lumotlarni qamrab oluvchi bir nechta himoya qatlamlarini tashkil qilish kerak. Biz yashayotgan “onlayn” dunyoda ilg‘or kiberhimoya dasturlari har bir foydalanuvchining manfaati uchun xizmat qiladi. Kiberxavfsizlik muhim infratuzilmaning asosiy elementlarini o‘z ichiga oladi. Bu elektr stansiyalari, shifoxonalar va moliyaviy xizmatlar ko‘rsatuvchi kompaniyalar uchun katta ahamiyatga ega.

ADABIYOTLAR SHARHI

Mamlakatimizda kibertahdid va xatarlardan himoyalaniş borasida qandaychora-tadbirlar amalga oshirilmoqda? Barcha mamlakatlarda bo‘lgani kabi O‘zbekistonda ham kiberxavfsizlikka davlat darajasida alohida e‘tibor qaratilmoqda. Ta‘kidlash joizki, O‘zbekiston Respublikasi Prezidentining 2017 yil 30 iyundagi “Respublikada axborot texnologiyalari sohasini rivojlantirish uchun shart-sharoitlarni tubdan yaxshilash chora-tadbirlari to‘g‘risida”gi pf-5099-son farmoni va O‘zbekiston Respublikasi Vazirlar Mahkamasining 2012 yil 19 dekabrda “Axborot-kommunikatsiya texnologiyalarini rivojlantirish jamg‘armasini yanada rivojlantirish va uning mablag‘laridan samarali foydalanish to‘g‘risida”gi 356-son qarori, shuningdek, 2020–2023 yillarga mo‘ljallangan kiberxavfsizlikka doir milliy strategiya va

“Kiberxavfsizlik to‘g‘risida”gi qonunda belgilangan vazifalardan kelib chiqadigan masalalarni hal etish bo‘yicha ishlar davom ettirilmoqda [1,2].

TADQIQOT METODOLOGIYASI VA EMPIRIK TAHLIL

Kiberxavfsizlik odatda kompyuter xavfsizligi, tranzaksiya xavfsizligi, ma‘lumotlar himoyasi, shaxsiy ma‘lumotlar xavfsizligi, internet tarmog‘ixavfsizligi va hattoki har qanday signal uzatuvchi qurilmalar xavfsizliginio‘z ichiga oladi. Ushbu mavzularning keng tarqalishi va muhim ahamiyat kasb etishi sababi kiberhujumlar va tahdidlardir. Kiberhujumlar soni va turi oshgani sayin kiberxavfsizlik tarmoqlari ham oshib bormoqda. 1980- yillardan boshlab “Kiber jinoyatchilar”, “Kiber dunyoda etika”, “Axloqiy kiberqaroqchilik” kabi tushunchalar paydo bo‘ldi. Kiberhujum turlari orasida pul yuvish va kiberjinoyatchilarning o‘z mahoratini namoyish qilish uchun qilingan hujumlari alohida o‘rin tutadi. Kiberxavfsizlik kiberhujumlarning sezilarli darajada oshishi tufayli davlatlar va kompaniyalar uchun juda muhimbo‘lib qoldi [3].

Kiberxavfsizlik - bu kompyuterlar, serverlar, veb-saytlar , mobil qurilmalar, elektron tizimlar, tarmoqlar va ma‘lumotlarni zararli hujumlardan himoya qilish amaliyotidir. Kiberxavfsizlik - bu tizimlar, tarmoqlar va dasturiy ta‘minotni raqamli hujumlardan himoya qilish bo‘yicha chora-tadbirlarni amalga oshirishdir. Bunday hujumlar odatda maxfiy ma‘lumotlarga kirish, uni o‘zgartirish, yo‘q qilish, foydalanuvchilardan mablag‘ olish, tashkilotlar yoki kompaniyalarning normal faoliyatini buzish maqsadida amalga oshiriladi. Kiberxavfsizlik bo‘yicha samarali chora-tadbirlarni amalgaoshirish allaqachon juda qiyin jarayon. Chunki bugungi kunda hujumlar amalga oshirilayotgan qurilmalar soni odamlar sonidan bir necha barobar ko‘p va kiberjinoyatchilar har kuni yangi ixtirolardan foydalanmoqda.

Bugungi kunda butun dunyo bo‘ylab keng tarqalgan xakerlik tarmoqlarimoliyaviy operatsiyalarni amalga oshiradi, fuqarolarning shaxsiy ma‘lumotlariga kirishga erishadi, davlat organlarining rasmiy raqamlarini bosim ostida ushlab turadi. So‘nggi paytlarda ba‘zi shtatlar saylov tizimiga kirish imkoniga ega bo‘lgani haqida ma‘lumotlar tarqalmoqda. bu sohada tashviqot yaratishga urinishlar mavjud va shu bilan manipulyatsiya imkoniyatlarikengayadi. Xakerlar har qanday tizim strukturasi tizim xatolarini yoki tizimteshiklarini topadilar, ular bu ochilish sabablarini bilishadi. Afsuski, birqator kompyuter foydalanuvchilari bilimsizlik va ehtiyosizlik oqibatida moddiy va ma‘naviy zarar ko‘rmoqda. Ushbu zararlardan qochish uchun siz ba‘zi

“CONFERENCE OF NATURAL AND APPLIED SCIENCES IN SCIENTIFIC INNOVATIVE RESEARCH”

Issue 1. January 2024

asosiy mavzularni bilishingiz va ba’zi xavfsizlik choralarini ko’rishingiz kerak [4].

Kiberxavfsizlik bo’yicha samarali chora-tadbirlarni amalga oshirish bugungi kunda juda qiyin, chunki bugungi kunda odamlar ko’proq qurilmalarga ega bo’lishiga qaramay, kiberjinoyatchilar tobora ko’proq “ixtirochi” rolini o’ynamoqda. Shuningdek, bir qator kompyuter foydalanuvchilari bilimsizlik va ehtiyosizlik oqibatida moddiy va ma’naviy zarar ko’rmoqda. Ushbu zararlardan qochish uchun siz ba’zi asosiy mavzularni bilishingiz va ba’zi xavfsizlik choralarini ko’rishingiz kerak.

XULOSA VA MUNOZARA

Xullas, birinchidan, bugungi kunda dunyodagi ilg’or kiberhimoya dasturlari har bir foydalanuvchining manfaatlarini himoya qiladi. Individual darajada, kiberhudud hujumi shaxsiy ma’lumotlarning o’g’irlanishi, pul mablag’lari yoki oilaviy fotosuratlar kabi qimmatli ma’lumotlarning yo’qolishi va keng miqyosda davlat va harbiy sirlarni oshkor qilish kabi salbiy oqibatlarga olib kelishi mumkin. Elektr stansiyalari, shifoxonalar, moliyaviy xizmatlar ko’rsatuvchi bank sektori va boshqa institutlar kabi barcha muhim infratuzilmalarni himoya qilish jamiyatimiz hayoti va faoliyatini ta’minlash uchun juda muhimdir. Ikkinchidan, hozirda kiberxavfsizlik, onlayn xavfsizlik, tarmoqlar ishonchliligi uchun hal qiluvchi xavfsizlik masalalari eng muhim ustuvor yo’nalishlardan biri sifatida qaralmoqda. Samarali xalqaro hamkorlik, ko’p tomonlama muloqotga erishish, ushbu qarorlarni muvaffaqiyatli qabul qilish va amalga oshirish maqsadida davlat, nodavlat va xalqaro tashkilotlar tomonidan har yili mintaqaviy va jahon miqyosida turli tadbirlar o’tkazilmoqda.

ADABIYOTLAR RO’YXATI

1. Qonunchilik ma’lumotlari milliy bazasi, 24.07.2021 y., 06/21/6268/0700-son.
2. Qonun hujjatlari ma’lumotlari milliy bazasi, 24.05.2018 y., 09/18/380/1262-son, 11.10.2018 y., 09/18/817/2033-son.
3. Zakirovich, G. B. (2023). ACCURACY AND FLUENCY IN LANGUAGE TEACHING. INTERNATIONAL JOURNAL OF SOCIAL SCIENCE & INTERDISCIPLINARY RESEARCH ISSN: 2277-3630 Impact factor: 7.429, 12(05), 19-25.
4. Gafurov, B. (2023). THE RELATIONSHIP BETWEEN CULTURE AND LANGUAGE IN LEARNING PROCESS. Евразийский журнал социальных наук, философии и культуры, 3(5), 55-63.

**“CONFERENCE OF NATURAL AND APPLIED SCIENCES IN SCIENTIFIC
INNOVATIVE RESEARCH”**

Issue 1. January 2024

5. Gafurov, B. Z. (2023). REFLECTION OF STYLISTICALLY MARKED VOCABULARY IN ADVERTISEMENT TEXTS. *Horizon: Journal of Humanity and Artificial Intelligence*, 2(5), 425-428.
6. FAYZULLAEVA, S. U. THEMATIC DIRECTIONS OF THE NATURE OF THE LYRICAL EVENING. *THEORETICAL & APPLIED SCIENCE Учредители: Теоретическая и прикладная наука*, (5), 157-159.
7. Nizomitdinova, Z. A. (2023). GENDER LANGUAGE IN MASS-MEDIA. *American Journal of Language, Literacy and Learning in STEM Education (2993-2769)*, 1(9), 646-648.
8. Nizomitdinova, Z. (2023). GENDER IN CONTEMPORARY LINGUISTICS. *Евразийский журнал права, финансов и прикладных наук*, 3(2), 124-126.
9. Низомитдинова, З. А. (2023). ТЕОРЕТИЧЕСКИЕ ОСНОВЫ ГЕНДЕРНЫХ ИССЛЕДОВАНИЙ. *Journal of new century innovations*, 36(1), 6-9.
10. Shagiyazovna, R. D., Khairullaevich, N. L., Akhatovna, A. D., Bahadyrovich, R. B., & Abduazizovna, N. Z. (2022). Technique of Meaning-Formulation and Construction Mental Interpretations in Russian Language. *Specialusis Ugdymas*, 1(43), 10583-10596.
11. Mallaevna, O. N. (2022). The process of forming pedagogical ethics in students and its efficiency.
12. Mallaevna, O. N. (2022). The process of forming pedagogical ethics in students and its efficiency.
13. Очилова, Н. М. (2017). СОВРЕМЕННЫЕ ТРЕБОВАНИЯ К УРОКАМ АНГЛИЙСКОГО ЯЗЫКА. *Ученый XXI века*, 43.
14. TimurRustamovich, A. (2023). CLASSROOM AND EXTRACURRICULAR FORMS OF STUDYING POETRY BY AS PUSHKIN AT SCHOOL. *Gospodarka i Innowacje.*, 41, 226-232.
15. Аюпов, Т. (2024). METHODOLOGY FOR TEACHING FAIRY TALES AT SCHOOL. *Академические исследования в современной науке*, 3(1), 5-9.
16. Nazirova, M., Matmusayeva, Z., Asqarova, X., Olimova, S., & Аюпов, Т. (2024). "BLACK CHICKEN, OR UNDERGROUND RESIDENTS" BY ANTONY POGORELSKY IN HISTORICAL AND LITERARY CONTEXT. *Development and innovations in science*, 3(1), 5-11.

**“CONFERENCE OF NATURAL AND APPLIED SCIENCES IN SCIENTIFIC
INNOVATIVE RESEARCH”**

Issue 1. January 2024

17. Аууров, Т. Р. (2023). METHODS OF TEACHING LITERARY FAIRY TALES IN HIGH SCHOOL. *Gospodarka i Innowacje.*, 42, 282-286.
18. Тохилова, М. О. (2021). МАКТАБДА ФИЗИКА ҚОНУНЛАРИГА ДОИР ФАНЛАРАРО ТАТБИҚИЙ ГРАФИК МАСАЛАЛАРНИ ЕЧИШ МЕТОДИКАСИ. *Academic research in educational sciences*, 2(CSPI conference 3), 626-631.
19. Отақо'зиевна, Т. М., & Абдуалиевна, А. Ф. (2022). THE ROLE AND ROLE OF VIRTUAL TECHNOLOGIES IN SOLVING INTERDISCIPLINARY APPLIED ISSUES ON NEWTON'S LAWS AT SCHOOL. *Galaxy International Interdisciplinary Research Journal*, 10(12), 118-121.
20. Тохилова, М. О. (2021). МАКТАБДА ФИЗИКА ҚОНУНЛАРИГА ДОИР ФАНЛАРАРО ТАТБИҚИЙ ГРАФИК МАСАЛАЛАРНИ ЕЧИШ МЕТОДИКАСИ. *Academic research in educational sciences*, 2(CSPI conference 3), 626-631.
21. Тохилова, М. О. З. (2023). ФИЗИКА ФАНИНИНГ БОШҚА ФАНЛАР БИЛАН О 'ZARO ALOQADORLIGI VA FANLARARO BOG 'LANISHNING О 'ZIGA XOS XUSUSIYATLARI. *Educational Research in Universal Sciences*, 2(16), 787-790.
22. Отақо'зиевна, Т. М. (2023). Fizika Ta'limi Mazmunini Takomillashtirish Va Samaradorligini Oshirishning Integral Pedagogik Texnologiyalari. *Miasto Przyszłości*, 42, 225-226.
23. Аликулова, М. Ш. (2023). ЛЕКСИКО-СЕМАНТИЧЕСКИЕ ОСОБЕННОСТИ РАССКАЗОВ АЛЕКСАНДРА КУПРИНА. *Центральноазиатский журнал образования и инноваций*, 2(12 Part 2), 172-174.
24. Артыкбаева, З. А. (2015). Методика обучения решению геометрических задач. *Актуальные проблемы гуманитарных и естественных наук*, (2-2), 59-63.
25. Artikbayeva, Z. A., & Egamova, G. A. (2022). Boshlang 'ich sinf ona tili darsliklarida so 'z birikmasi yuzasidan berilgan bilimlar tahlili. *Science and Education*, 3(2), 734-739.
26. Allayarovna, A. Z. (2022). Using a Competency-Based Approach to Conducting Circle Classes in Mathematics Lessons. *Journal of new century innovations*, 15(1), 7-11.

**“CONFERENCE OF NATURAL AND APPLIED SCIENCES IN SCIENTIFIC
INNOVATIVE RESEARCH”**

Issue 1. January 2024

27. Artikbayeva, Z., Abdumajitova, M., Umirova, M., & Jo‘Rayeva, D. (2023). EDUCATIONAL TECHNOLOGIES AS AN EFFECTIVE METHOD IN THE MEANINGFUL ORGANIZATION OF PRIMARY SCHOOL MATHEMATICS LESSONS. *Science and innovation*, 2(B3), 70-72.
28. Druzhinin V.N. Psychology of general abilities / V.N. Druzhinin. - St. Petersburg: Piter, 2012. - 368 p.
29. Ermolaeva-Tomina L. B. Experimental study of creative abilities / L.B. Ermolaeva-Tomina // *Questions of psychology*. - 2017. - No. 4. – P. 74–84.
30. Gazizova, L. K., & Ermatova, B. O. (2023). SOME ASPECTS OF AGE-RELATED MACULAR DEGENERATION. *Solution of social problems in management and economy*, 2(13), 28-34.
31. Abdurahim o‘g‘li, Q. A., & Komilovna, G. L. (2023). IKKILAMCHI KATARAKTANI DAVOLASHDA YAG-LAZER KAPSULOTOMIYA USULI SAMARADORLIGI VA ASORATLARINI BAHOLASH. *ОБРАЗОВАНИЕ НАУКА И ИННОВАЦИОННЫЕ ИДЕИ В МИРЕ*, 23(3), 26-30.
32. Gazizova, L. K., & Ermatova, B. O. Prevention of Age-Related Macular Degeneration. *SCHOLASTIC: Journal of Natural and Medical Education*.
33. Alguliev R., Salmanova P. *Axborot jamiyati. Qiziqarli xronologik faktlar Baku Information Technologies 2014.* – 169 b.
34. Kurilkin A.V. *Axborot va kibernetik operatsiyalar tashqi siyosatni amalga oshirish vositasi sifatida: shakllar, usullar, texnologiyalar: dissertatsiya ... siyosiy fanlar nomzodi.* - Moskva, 2021. - 207 p.
35. Batueva E.V. *Axborot xavfsizligiga tahdidlarning Amerika kontseptsiyasi va uning xalqaro siyosiy komponenti: dissertatsiya ... siyosiy fanlar nomzodi.* - Moskva, 2014. - 207 p.

Research Science and
Innovation House